

Doris

Nr 38 2020

FRÅN HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

Årets medlemsbok

Istället för att vi skickar ut en medlemsbok får Harry Martinson-sällskapets medlemmar denna gång möjlighet att lyssna på *Vägen till Klockrike, Aniara, Nässlorna Blomma* men även andra titlar på **BookBeat** under en två månader lång provperiod. Som vår ordförande Semir Susic berättar på sid. 3 är *Vägen till Klockrike* inläst av **Reine Brynolfsson** och hans inläsning har blivit mycket lovprisad.

Bonniers BookBeat är en ljudbokstjänst med över hundratusen ljud- och e-böcker. Nu har du möjlighet att prova på BookBeat gratis i 2 månader. Med BookBeat får du tillgång till ljud- och e-böcker direkt i din dator, mobil eller surfplatta. Provperioden kan startas tidigast 14 december och senast 15 januari 2021. Länken får du i foljebrevet tillsammans med detta nummer av Doris.

Vid registrering får du välja vilket prenumerationspaket du vill ha efter provperioden. Efter provperioden kommer din prenumeration att fortsätta automatiskt enligt valt paket – så det är viktigt att du lägger in en påminnelse om avslut om du inte önskar fortsätta prenumerera på tjänsten. Du kan dock när som helst avsluta ditt konto, BookBeat har ingen bindningstid.

Omslagsbilden

Reine Brynolfsson som gjort en bejublad inläsning av *Vägen till Klockrike*.

Foto: Sören Vilks.

Julklapps- och presenttips – ge bort ett medlemskap i Harry Martinson-sällskapet

Ibland får man anstränga sig för att hitta passande presenter och julklappar till släktingar och vänner som ”redan har allt”. Ett tips är att ge bort ett medlemskap i Harry Martinson-sällskapet.

- Enskilt medlemskap 225 kr, familjemedlemskap 275 kr.
- Ungdomar som är under 25 år eller fyller 25 under 2020: 100 kr första året. Ange ”Ung 2020” vid anmälan.
- Anmäl medlemskap på hemsidan harrymartinson.se, där man även kan ladda ner ett presentkort. Det går också att betala via Bankgiro 5662 – 5890 eller Swish 123 097 07 98 och meddela kontaktuppgifter till info@jamshog.se eller till Harry Martinson-sällskapet c/o Jämshögs Folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 JÄMSHÖG, Tel. 0454 – 463 40

Carina Olsson

Maskinernas framfart och människans frihet

Vägen till Klockrike (1948) finns nu som ljudbok inläst av Reine Brynolfsson, producerad av Bonnier Audio. Det är en följsam och ömsint uppläsning, som återaktualiserar en roman som får räknas till en av de viktigaste i litteraturhistorien. Romanen gestaltar individens relation till kollektivets påbud och hennes försök att bevara sin frihet. Även om luffarnas tid i Sverige är förbi för länge sedan så finns det visdom att finna i denna förunderliga berättelse om luffaren Bolle – inte minst i denna svåra tid, med pandemi, klimatkris och demokratikris.

Så vad kan *Vägen till Klockrike* säga oss idag? Låt oss utgå från romanens inledande avsnitt. Det är artonhundra nittioåttio i februari månad och cigarrmakaren Bolle ska inom kort lämna cigarrfabriken för att ge sig ut på landsvägen. Under tiden som han rullar de sista cigarrerna drar han följande slutsats om maskinernas framfart och människans frihet:

Utvecklingen kan inte hejdas, säger de. Maskinerna är till välsignelse bara de kommer i rätta händer. Men har det någonsin funnits en människa på jorden som inte har ansett sig ha rätta händer? Det där är illusionerna om människans godhet om hon bara blir ett nummer i en förening, tänker han. Och så släpper hon fram maskinerna. Släpper fram det tänkesättet. Just där ligger det. Där är ordet. Hon släpper fram det tänkesättet som gör industri av allt. Nej, hellre då söka ett annat yrke. Något friare. Något som de inte uppfinner maskiner till fortare än att man hinner leva sitt liv först.

Mer än hundra år senare är det inte längre de bullriga maskinerna som gör inträde i våra liv. I dokumentären *The Social Dilemma* (2020) regisserad av Jeff Orlowski, vittnar avhoppare från de stora it-jättarna (Facebook, Google, Twitter m.fl.) om hur de etiska övervägandena lyser med sin frånvaro i företagen. De gigantiska datorerna samlar in, inte bara en oerhörd mängd information om oss, utan deras artificiella intelligens börjar dessutom bli allt bättre på att hålla fast vår uppmärksamhet vid skärmen, förutspå och rentav påverka vårt beteende. Komplexiteten i dessa datorer är dessutom så astronomisk att inga mänskliga händer riktigt kan bemästra dem. Givetvis finns det fantastiska fördelar med den interaktion som sociala medier möjliggör, men som vanligt har maskinernas upphovsmän gjort industri av allt.

Konsekvenserna av de sociala mediernas hypnotiska dragningskraft är förödande. Psykisk ohälsa ökar bland unga som berövas den så oersättliga mänskliga kontakten. Ögonkastet. Leendet. Beröringen. Men också antitesen till den egna världsbilden. För även på ett samhäl-

leligt plan sluttar golvet åt två olika håll. När maskinerna förser oss med olika sanningar så blir den gemensamma verklighetsuppfattningen alltmer splittrad. Falska nyheter sprids sex gånger snabbare än sanna. Och detta är maskinernas förtjänst. Deras rationella datorer kalkylerar fram vad som håller kvar uppmärksamheten vid skärmen. Den mänskliga uppmärksamheten, oavsett innehåll, är det enda eftersträvansvärda för dessa maskiner och den säljs på en marknad. Människan har blivit varan, en industriprodukt med polariserade halvfabrikattankar.

Det är inte lätt att blicka ut mot framtidens horisont med hopp. Algoritmerna har hittat min akilleshäla – världssamvetet – och matar mitt flöde med civilisationens nära förestående undergång. Algoritmerna klappar mig aldrig på axeln och tackar för mitt engagemang, ber mig aldrig ta en paus, lyfta blicken. De påminner mig bara om allt som ännu inte är gjort, lägger sig som en tyngd av otillräcklighet. Efter ett tips i mitt flöde läser jag Erika Bjerströms bok *Klimatkrisens Sverige* (Norstedts, 2020) och drabbas av en *panisk skräck*, för att använda ett uttryck från *Aniara*. I Sverige går uppvärmningen dubbelt så snabbt som det globala genomsnittet och det kan leda till temperaturökningar på 6–8 grader med en ekologisk kollaps som följd. Samtidigt kommer migrationen norrut från sydligare länder att öka till en omfattning vi tidigare aldrig har sett, vilket riskerar att leda till en fredskris. När konkurrensen hårdnar om de livsnödvändiga resurserna – vilket den kommer göra om vi inte agerar mer resolut – så kommer det som vi betraktar som “frihet” och “mänskligt” idag att vara bleka kopior i framtiden. Och i mörka stunder tänker jag att Harry Martinsons författarskap håller på att bli för mig det som Míman är för människorna ombord på *Aniara*. När min son i framtiden frågar vad regnskogar var, en gång för i tiden innan de blev savann, så kommer jag läsa kapitlet ”En tid i Santa Catarina” ur *Kap Farväl* (1933) för honom. För varken han eller jag kommer sannolikt att få *öronkänna* urskogens dånande livsglädje.

Därför lämnar jag, liksom Bolle, världssamvetet och maskinerna en tid, raderar apparna från min telefon, låter tankarna vara fria, låter dem ströva, spelar musik, odlar, läser och samtalar. En tyngd lättar från mina axlar och jag känner tacksamhet för en rad saker i mitt liv. “En dag ska vi dö, men alla andra dagar ska vi leva”, skrev P O Enquist. Och alla de dagar som vi lever måste tanken vara fri. För i den rådande klaustrofobiska planetära situationen, där vi alla är begränsade på olika sätt, kan vi åtminstone låta tankarna ströva fritt och vägra att låta dem industrialiseras. Men någon absolut frihet når vi aldrig. För det är sökandet efter friheten och det ständiga motståndet mot frihetens begränsningar som är *frihet*.

Om det påminner oss *Vägen till Klockrike*.

Det är tjugohundratjugo i oktober månad.

Semir Susic

Drömmen om Afrika

Sommaren tonar ut i höst och lövsångarna drar söderut i miljoner, lämnar oss kvar med tystnaden hos den stjärnbestrodda septemberhimlen. Denna lilla fågel, den vanligaste vi har, liksom göken hörd av alla men sedd av få. Han som tonsätter varenda dunge i lövsprickningstider med sin mjuka, vemodiga visa: *Snälla rara lilla mamma, får jag gå på bio i kväll klockan nio?*

Tolv miljoner häckande par i Sverige, säger de som kan sin sak. Tre utflugna ungar per par skulle innebära 60 miljoner lövsångare i juli månad. Alla klarar väl inte sommaren med livet i behåll, men nog blir det ändå obegripligt många som styr näbben mot Afrika nu när insekterna börjar tryta.

Lövsångaren är den talrikaste fågeln som häckar i Sverige. Den väger mellan 7 och 11 gram och klarar ändå att flyga till tropiska Västafrika under vintern. Falsterbo Fågelstation ringmärker ca 1900 lövsångare per år numera (under 1980-talet var siffran 4700) så denna art visar en vikande trend och minskar i antal liksom flera andra insektsätande fågelarter. Fågeln på fotot ringmärktes vid Falsterbo fyra den 19 april och har precis återvänt från Afrika! Foto: Sophie Ehnбом

Ensam och mitt i natten är det som galler. Tio gram väger fågeln. Två A4-papper.

Hur kan en lövsångare som är två månader gammal flytta ensam till södra halvklotet? Hur vet den vart den ska?

Ännu ett av naturens alla små och stora mirakel.

Lövsångaren är förresten nybliven världsrekordinnehavare i sin viktclass när det gäller flyttsträcka: 1 300 mil enkel resa, enligt lundaforskare som har försett fåglar med ljusmätare. Det gäller visserligen de sibiriska lövsångarna, men de lappländska ligger inte så väldigt långt efter.

En gång har jag delat rum med en lövsångare. Den hade flugit in genom ett fönster i en av Harry Martinsons gamla skolor i Blekinge och uppenbarligen inte hittat ut igen. Alltidhult heter byn. Vi bodde i skolan som stipendiater, hade varit ute ett par timmar och lade märke till de vita fläckarna på golvet när vi kom in. Fågeln satt på kakelugnens spjällarm och verkade ha blivit paralyserad (och tydligen ganska lös i magen) av den uppkomna situationen.

Där stod jag en stund – nästan lika paralyserad – och tittade på den spensliga lilla smygen och tänkte: Så du ska flyga till Zambia du. Där har du kanske aldrig varit förut?

En grågrön liten tuss bara.

Jag försökte föreställa mig den ensam om natten längs sin långa resa. Ljusen där nere. Städerna och vägarna och båtarna, gatlyktorna och strålkastarna. Tänkte på drömmen jag närde för många år sedan om att köra jeep med några kompisar (eller okej: helst en tjej) genom Sahara, möta musiken i Mali och Senegal, Nigeria kanske, men det blev liksom aldrig av.

Tänk bara alla förberedelser man skulle ha behövt göra! All packning och proviant, alla vaccinationer, visum och försäkringar, alla resecheckar att spara ihop till.

Lövsångarna lägger på sig ett par gram och flyger som de är – och så tillbaka igen efter några månader. Medan vi går och misströstar i mörker och snösörja är det något som drar i dem där nere i Afrika. Tallkörtkörteln signalerar, årsklockan ringer. ”Flyg!” säger den. ”Flyg allt vad du kan över hav och land, flyg tusen mil till bladlösen i Norden – våren är snart där!”

Och när lövsångarna kommer fram har sälgarna börjat blomma och grönska och lockar insekter i miljoner. Bordet är dukat. *Sälsångare* heter de förresten på engelska. Inte dumt alls.

Tomas Bannerhed

Texten har tidigare publicerats i Sveriges Natur 4/2020.

Två författare, som också är styrelsemedlemmar i Harry Martinson-sällskapet, skriver här om sina relationer till Harry Martinson under rubriken "Min Martinson".

Den första är Ida Andersen, som även är översättare. Hon har gett ut tre diktsamlingar, en bok om småländska stenmurar och två romaner, av vilka den senaste, I oxögat (2019), lovprisats av recensenterna. Händelserna i romanen utspelar sig under framväxten av Kosta glasbruk på 1700-talet. Recensenten Johan Werkmäster i GP skriver bl a: "Det som imponerar mest är författarens klangfulla och pregnanta språk. Den lätt arkaiserande tonen kan påminna om Sara Lidman eller Birgitta Trotzig. Och småländskan i replikskiftena för tanken till Vilhelm Moberg."

Den andra författaren är biologen Stefan Edman, tidigare folkhögskolelärare men sedan 25 år frilansande på heltid på temat hållbar utveckling och miljö. Han blev 1998 teknologie hedersdoktor vid Chalmers tekniska högskola, tilldelades Harry Martinson-priset 2004 och har gett ut ett 50-tal böcker. Edman har även medverkat i flera antologier, bland annat om Elin Wägner och Carl von Linné. Hans senaste bok, Bråttom men inte kört – Frågor och svar om klimatet (2020), finns recenserad på Harry Martinson-sällskapets hemsida.

Min Martinson

Tre verk som varit milstolpar i mitt liv

Min Martinson. Kan jag ha rätt att ha honom, som min? Plötsligt känner jag mig generad, som om jag approprierar. Men kanske är det helt naturligt att vi skapar vår egen relation med vissa verk, hittar något däri som slår an just hos oss?

När jag första gången läste Martinson var jag långt ifrån den författare jag är idag. Jag var sexton år, läste mycket men hade inte något begrepp om "litteratur" eller vem författaren var utan läste för berättelsernas skull. Då fick jag *Nässlorna blomma* i julklapp av min pappas flickvän.

Det var en stark upplevelse att följa den lille Martin, hans utsatthet och tröstlöshet. Jag tror att det var ett slags katharsis, någon hade det värre än jag, även om jag inte då tänkte att jag hade det så dåligt i livet. Jag kände mig hemma i bokens miljö. Jag gick på lantbruksskola och hade jobbat ett år som hästskötare. Företeelser som fårklippningen i inledningen, utomhusarbete, t.ex. när Martin ska hösta löv, och tidiga morgnar med "måkning" och utfordring, och all "bonnajargong" kändes hemtama då, och vid omläsningen väcktes minnen av fysiskt arbete, kalla morgnar, ladugårdslukt, trilskande hästar och kor. Att som så liten finna sig i att arbeta hårt som ett sätt att överleva den misär han levde i kunde jag relatera

till, så gjorde jag också. Något blev gjort och kroppen fick sysselsätta sig så att själen inte behövde vändas.

Mitt starkaste minne var scenen när Martin hugger ihjäl kalven med lövkniven. Hjärtat började bulta när jag närmade mig händelsen, även om jag nu visste vad som skulle ske. Jag har aldrig gjort något så olycksaligt men kunde ändå leva mig in i den fruktansvärda vändan och skräcken för att bli upptäckt. Och skulden!

Det som griper mig nu är den obeskrivligt svåra och smärtsamma barndom han så insiktsfullt berättar om. Trots att det är skrivet av honom som vuxen slog nog tankarna rot redan när Martin/Harry gick och ”tänkte”. Jag tror jag hans hyperbeträktande grundlade hans författarskap. Det som fastnar är också hur medveten han är om bristen på kärlek och hur han törstar efter barnets så självklara rättighet. Att han protesterar känns bara sunt och naturligt.

En stor skillnad är att min blick nu också är författarens, och jag imponeras av hur han vecklar fram berättelser i berättelsen, med associationer till hans resor och med barnets magiska tänkande. Också av hur han kan befinna sig i ett slags didaktiskt, resonerande ovanifrånperspektiv för att sömlöst glida in i dialoger, rakt på de så kallade smärtpunkterna, ner i gödseln, in i sorgen. Gestalta. När de de tunga träskorna slår sönder Harrys anklar känns det under huden men blir också en symbol för fattigdom överhuvudtaget. Det tunga ämnet till trots glöder berättarglädjen i bildspråk, (säckarna som barnmorskeändor, skogen som en mur av mårdsinn) och ordlekar. Jag får lust att plocka frivolittan, stål nålsfradga, nedertillskratt, urthave, mystär, kneka på, holigans och drakbank och göra mig en buket av dessa rara blomster. Det är också skickligt att få in så många levande porträtt, så mycket liv – och död – uppbyggd och så mycket dramatik, miljö- och tidsskildring, liksom en svidande kritik av ett samhällssystem på modesta 235 sidor. Inte minst beundrar jag hans skarpa klassanalys som diskret men obönhörligt gestaltas i detaljer och skeenden. I så måtto är boken inte bara en biografisk barndomsskildring utan också ett starkt politiskt manifest.

Drygt femton år senare drabbades jag av *Aniara*. Jag behövde läsa in naturvetenskaplig linje på Komvux för att kunna utbilda mig till biolog. För att få fullt studiemedel fyllde jag på med humanistiska ämnen, något som fick mig att helt ändra inriktning. Det var kanske inte *Aniara* i sig som avgjorde det, men när jag läste denna fascinerande bok, och sedan skrev en uppsats om den, öppnades dörrar i mig. Jag insåg hur berikande det är inte bara att läsa utan att syssla med litteratur över huvud taget, och jag insåg hur mycket mer utvecklande det är att tänka som en humanist än som en naturvetare.

Även om jag flera gånger får gåshud under läsningens gång är det inte riktigt samma omvälvande upplevelse nu. Kanske för att jag nu ”vet för

mycket” och försöker analysera, förstå, sätta texten i relation till annat istället för att bara låta mig svepas med. Uppsatsen då handlade om ”Samhället Aniara” och jag skrev om sekterna och kvinnogestalterna, och min medförfattare skrev om de sociala strukturerna. Vi kom fram till att Aniara var ett totalitärt samhälle. Jag slogs av hur progressiv Martinson var med sina kvinnoporträtt, och upplever detsamma idag. Nu ser jag berättelsen både som visionär (för en tid som är här nu) och allegorisk (över den tid som var).

Jag ser hur han lägger lager på lager av berättelser, teman och moraliska frågeställningar, hur hans stora belästhet och ordmakeri briljerar och hur han precis som i *Nässlorna blomma* rör sig mellan det övergripande och det påtagligt mänskliga. Hans språkliga musikalitet är också något jag fastnar för nu. Jag läser Mimaroben inte bara som Martinsons alter ego utan också som Författaren, inklusive de förväntningarna som ofta ställs på densamma att underhålla människor, ge dem mening och svar.

Nu var det värdefullt att läsa uppsatsen jämsides för att minnas vad som låg bakom olika personer och företeelser. Jag tyckte då att det borde finnas en notapparat som förklarade personer, händelser etc. Nu ser jag många paralleller till *Den gudomliga komedin* som just har en sådan, men tänker att resan liksom är omvänd mot Dantes. Mimaroben lämnar Doris en gång paradisiska dalar, och färdas mot något som mer eller mindre är ett helvete medan skärselden pågår och samtida företeelser och personer skärskådas. Dock slutar det hela i ”nirvana”, som väl ändå får anses som något slags upphöjdhed. Trots allt tycker jag att Martinsons verk väl kan mäta sig med Dantes i komplexitet och storslagenhet, och i förmåga att i diktform omfamna, gestalta och begripa det ofattbara: ”... att slump och underverk har samma källa,/och samma svar för båda synes gälla.”

Då fokuserade jag mer på det konkreta, det politiska. Andlighet tänker jag nu, en icke-dogmatisk, filosofisk och ödmjuk andlighet. Hur människan evinnerligt söker tröst, men hur mycket som är fåfängligt, förgängligt.

Vägen till Klockrike höll jag länge och förväntansfullt framför mig, som ett skimmer i fjärran, precis som Klockrike var luffarens drömsocken i fjärran. Att gå på luffen – denna livshållning – har alltid kittlat min personlighet. I mitt liv har jag få år av fasta anställningar, men desto fler har jag studerat, vikarierat eller frilansat. Jag har brutit upp, flyttat och börjat om åtskilliga gånger, så ett visst frihetsbehov har alltid styrts mig.

När jag så – med största delen av mitt liv och ett antal publicerade romaner bakom mig – läste om att verkligen gå på luffen, fick jag i och för sig bekräftat hur tvingande, outhärdlig, oemotståndlig ”frihetens omöjlighet” är. Men mer att ”det är vägen som är mödan värd” att läsa boken, späckad med Martinsons livsvisa aforismer. Dessutom insåg jag att den spänner över många berättelser, människooden och angelägna teman. Inte minst synen på luffarna, såväl andra människors som sam-

hällets, med lösdriverilagen som straffade med åratals tvångsarbete. Det eviga ”tadlandet”, som skulle inpiska skam och skuld i luffaren fick mig att fundera på vilka som är vår tids luffare, kanske de som tigger utanför våra mataffärer? Men Martinson berättar också om emigrationen, arbetslösheten och om hur industrialiseringen slog ut mycket hantverk.

Som författare kan jag lära mig mycket av Martinson. Att våga vila i till synes små saker, göra dem till berättelser med sensmoral, att foga in anekdoter, skrock och skrönor för att levandegöra miljö och personer. Och något jag saknar i samtidsromanen: att föra fram och pröva egna idéer och åsikter. Men också att det fungerar bra att variera form och stil i samma roman. Här samsas essäistiskt med prosalyriskt och dramatik med gestaltande. Intressant är också hur luffargänget har något Dostojevskijskt polyfoniskt över sig när de stöter och blöter idéer som jag tänker är Martinsons egna samvetsdilemman, eller författarens/litteraturens: den romantiska, den fatalistiska, den samvetsömna, den nedtryckande. Han säger också: ”Människan består av sina perspektiv. Luffaren hade många, kanske alltför många.”

Nog fick jag varmt mitt luffarhjärta på *Vägen till Klockrike*, men jag fick så mycket mer. Även om en luffare aldrig kommer fram till sitt Klockrike, så skriver Martinson: ”Riket är så stort. Så stort att det bär ett eget hav i famnen. Och varje kväll i solnedgången vaggar det sitt hav till ro.”

Ida Andersen, författare och översättare

Stöd Harry Martinson-fonden!

Stöd gärna sällskapets fond till Harry Martinsons minne.

Använd den när du t ex ska skicka minnesgåvor eller göra uppvaktningar i olika sammanhang. Det kan ju också vara så att du någon gång har en slant över och vill bidra till vår verksamhet.

Fonden förvaltas av styrelsen som anslår medel ur den till stöd för olika projekt.

Pengar sätts in på HM-fondens bankgiro 5118-0024.

Tack för din gåva!

Min Martinson

En höstkväll tar jag bilen och far upp på vårt bohuslänska fjäll. Stor-skog, vatten som sorlar, skallet från en råbock. I övrigt tystnad.

Jag smyger in mellan granarna, fullmånen lyser upp min väg. I jackfickan har jag stoppat Harrys *Tuvor*, den sista diktsamlingen i hans livstid, utgiven 1973 efter den stora operationen. Nu är jag framme vid den lilla sjön, nu läser jag i det matta skenet från himlen:

Den mörka församlingen av granar/ordnar sig kring tjärnen som ännu har månens runda bild/på gammalt sätt bevarad. /Likt en oblat gungar månen ut/på buktad spegel. Och alla undfar den./ Granarnas församling har där sin nattvard/bakom bygdens rygg och långt från människans land.

En mässa i skogen, en samhörighet mellan allt levande? Ja, för alla varelser utom människan, sabotören, som brutit sig ut och skapat ett eget "land". Är det vad Martinson vill säga oss? Med en lätt resignerad varning för följderna?

Hur som helst njuter jag av mystiken i dessa rader, en upplevelse av helighet. Stämning skulle Harry ha sagt, i sin notoriska misstro mot de vanliga andliga stororden.

Hans naturkänsla är en god del av det jag vill kalla "Min Martinson". Dikter och prosa, tryggt rotade i hans naturvetenskapliga kunnande; aldrig naturromantik eller flum. *Tuvor* bjuder generöst på lyrik för alla årstider. Här en favorit för alla oss ornitologer:

Leva flugsnapparlivet. /Att se nävervita holken komma emot allt oftare/med hungersorl inifrån, / omätlig och vit/som en upphängd räkning/att betalas fluga för fluga. /Att snappa och flyga/från tidig kravmorgon/till proppmätt-nadstimmen/då holkorlet dör./Så mycket kostar livet/ i flugsnapparlundar.

Eller den här, att meditera över en ruggig dag i förgängelsens mörka tid; smaka lite extra på innovationen "kalnat fram":

Senhöstregnet far genom svartnande slånsnår. / De river emot som de kan/på åkerns lilla granitkobbe. / Där stenröset kalnat fram/står de vinande med sina taggris/de allt kallare regnens november.

Jag bär ofta med mig *Tuvor*, på egna vandringar och exkursioner jag leder, läser och begrundar för mig själv eller tillsammans i grupp. Många blir förtjusta och vill höra mer; Martinson, vem är han, berätta! Då gör jag det. Och plockar fram fler dikter, ofta "Kväll i inlandet" som jag tycker är så underbart finstämd, med många djupa bottnar: *Tyst gåtan speglas. / Den spinner afton/i stillnad säv. / Här finns en skirhet som ingen märker/i gräsets väv./Tyst boskap stirrar med gröna ögon. / Den vandrar kvällslugn till vattnet ned. /Och insjön håller till alla munnar/sin jättesked.*

Jag brukar också rekommendera folk att låna hem *Utsikt från en grästuva*, essäboken från 1963 om myllret av liv och alla märkliga samband. Harry skriver i inledningen att även om naturskildringen aldrig kan bli lika erkänd som romanen så har den ändå ”sin speciella mission att fylla på de gränsområden där det exakta, det realistiska och det poetiska löper samman.”

Som tonåring tog jag denna bok till hjärtat, parallellt med Erik Rosenbergs skönlitterära handbok *Fåglar i Sverige*, redan då en klassiker. Hos Harry fann jag den dimension som vi idag, 2020, inser är alldeles avgörande för att förstå vår existens: Att vi är naturen. Och att allt ont eller gott vi gör mot haven och skogarna och andra arter, det gör vi mot oss själva. Detta år, 1963, då Rachel Carsons världssuccé *Tyst vår* ges ut på svenska, skriver alltså Harry Martinson hur viktigt det är att ”... ständigt nyväva de sensuella banden mellan naturen som allmänfartlig totalitet och människosjälén [...] Naturskildringen kan då bli den mest centrala av alla litteraturarter”. Inom parentes är det intressant att Elin Wägner – Martinsons föregångare på stol nummer 15 i Svenska Akademin och en annan av mina husgudar – drygt tjugo år tidigare i boken *Fred med jorden* hade togfört samma tankar (men i en språklig dräkt som Harry var öppet kritisk till!). Ska vi människor kunna ”bota världssorg i tid” måste vi göra en inre resa med oss själva.

Och detta är det andra viktiga temat i ”Min Martinson”. Harry hade tidigt läst in sig på österländsk filosofi och låter vishetsläraren Li Kan, alias Martinson själv, tala till mänskligheten under katalpaträdet (*Passad*, 1945). Vad säger han? Jo, det som i alla tider räddat arten människa från undergången är naturen runtomkring och inne i henne: ”Hon lugnas då hon är barn, av moderns bröst och som vuxen, av trädets skugga”.

Li Kans credo låter nästan som Paulus ord i Bibeln:

Bäst är människan då hon önskar det goda hon inte förmår/och slutar odla det onda hon lättare förmår. /Då har hon dock en riktning. Den har inget mål. / Den är fri från hänsynslös strävan.

Jag lever också ofta med Aniara, som ju fått förnyad aktualitet genom klimatkrisen. I november gör skådespelaren och musikern Tomas von Brömsen och jag en föreställning i Henån på temat ”Aniara – vårt blågröna rymdskepp Jorden”. Jag kan även återkomma till *Vagnen* där självaste bilen blir centrum i Harrys kritik av moderniteten och tekniksamhället som bländar men också skadar oss djupt i själen: ”Vagnen blev mer och mer mitt hölje, / mitt skal och mitt snigelhus”. Jag minns hur han tackade nej till att min far – de var goda vänner – hämtade honom vid tåget i vår nya Volvo; det var för Harry helt otänkbart att sätta sig i en bil vid den här tiden! Med *Vagnen* klassades han, orättvist, som en hopplös reaktionär i

ett samhällsklimat präglat av både politisk radikalism och snabb ekonomisk tillväxt. En tid då den framväxande bilismen blev själva symbolen för välfärd och frihet.

I min nya klimatfaktabok *Bråttom men inte kört* visar jag på den enorma utmaningen att göra världens fordonsflotta fossilfri. Vad hade Harry sagt om detta? Och vad hade han tänkt om den gröna teknikens roll för att hejda en fortsatt global uppvärmning? Filosofin i *Vagnen* påminner om Elin Wagners kritik av mekanisering och modernitet tjugo år tidigare. Bägge oroade sig för den framväxande materialismens och masskonsumtionens livsstil. Harry uttrycker det i en strof i *Vagnen* som jag genom decennierna ofta citerat på mina miljöföreläsningar:

*Att verkligen leva är att våga välja sina vyer/mer än att låta sig tvingas
att välja sin verklighet/Jag råder dig att utspy den verklighet du avskyr ur
din mun/Dröm gärna och helst vad tiden inte vill/Var otidsenlig framåt
och bakåt./Den närmaste tiden är våldtagen och belagd med alla tänkbara
bojor/inte minst nyttans och den fadda trevnadens/med dess andligt billiga
trygghetsvadd och dess leksaksvagn åt alla.*

En kampdikt även för vår tid, om farorna med att medelklassens ibland överdådiga konsumism hotar att äta upp de goda klimatvinsterna av den gröna tekniken.

Jag vill avsluta med några Aniarastrofer som jag tycker är så vackra. Ord som sammanfattar vår egen längtan och vision att göra planeten friskare och våra barnbarns värld rättvisare och mera hållbar:

*O, kunde vi nå åter till vår bas, / nu när vi upptäckt vad vårt rymdskepp är:
/ en liten blåsa i Guds andes glas.*

Stefan Edman

En levande landsbygd i Näselfrossas gränstrakter

En stälände sensommardag i slutet av september samlades 38 deltagare vid Jämshögs Folkhögskola. Det var äntligen dags för ett arrangemang i Föreningen Näselfrossas regi – vi hade väntat länge i år... En kultur-geografisk medlems- och arrangörsdag i de sjörika gränstrakterna mellan norra Skåne och Blekinge väntade. Temat för dagen var ”Landsbygdens avveckling eller utveckling, eller bara förändring?” Färdledaren Johnny Karlssons berättade och diskuterade olika gårdars och bebyggelsers förändring utmed resan.

På väg mot skogarna passerades Nebbebodagården, vars stora mangårdsbyggnad flyttades från Nebbeboda till Lilla Holje, i västra Olofström, på 1960-talet. (Där finns väggmålningar bevarade och här bedrivs restaurangverksamhet.)

Första stoppet gjordes vid Brokamåla gård. Där pågick full aktivitet med att planera för ett ”jaktevent”. I gårdens närhet finns totalt 40 sjöar. Den har under senare år genomgått en stor förvandling och vänder sig numera till både jakt- och fiskeintresserade turister, ofta från Tyskland. Här finns också övernattnings- och konferensmöjligheter.

Vi fortsatte längs den slingrande Nytebodavägen, ett exempel på historisk transportväg där man inte får ha alltför lätt att bli åksjuk. Färdledaren kallade dock vägen angenämt krokig och diskuterade den i ett kulturarvsperspektiv. Vad betydde de små krokiga vägarna för befolkningens överlevnads- och arbetsmöjligheter? Historiskt var det stenindustrin som födde folket i trakten, idag är det stålindustrin.

Så småningom passerade vi Nebbeboda skolor intill Braxnagylet. Skolan blev Harry Martinsons tillflykt under i övrigt riktigt svåra förhållanden som utackorderad på olika gårdar i närheten. Vidare passerade vi Martinsons födelsehem i Nyteboda invid sjön Immelns östra strand. Strax nådde vi Örsnäs hembygdsgård där vi bl.a. fick höra berättas om Idas torn (centralt i Harry Martinsons böcker). Gården ägs idag av en stiftelse som med många frivilliga krafter ser till att den bevaras i ursprungligt skick.

Johnny Karlsson och Anders Hernbecker visar upp bild på Idas torn i porten på Örsnäs gård. Foto: Nilla Nilsdotter-Linde

På höjderna ovanför Örsnäs byggdes i början av 1900-talet ett trätorn som användes av geodeterna för att kartera Sverige. Under sin tid i Mjönäs fascinerades Harry Martinson av tornet och signalisten Ida Alexandersson. Till och från dyker Idas torn upp i Martinsons böcker. Läs i Staffan Söderbloms bok *Harry Martinson* (Natur och Kultur, 1995) där han kallar det ”en listig metafor”.

Nästa anhalt var en bit norrut på Filkesboda gård. Med en underbar utsikt över Filkesjön bedrivs här idag en mångfacetterad verksamhet med bl.a. uppfödning av hjortar, mufflonfår och nötkreatur, skogs- och gräventreprenad, uppsättning av rovdjurssäkra stängsel och vilthantering. Gårdens produkter förmedlas både via REKO-ringen och närliggande butiker. Därefter var det dags för en god lunch på Breanäs med en vidunderlig utsikt över Immeln.

Utöver kommentarer om gårdarnas öden och förändringar diskuterades året som gått och planer framöver inom Föreningen Näselfrossa. Alla hoppas vi innerligt att vi ska kunna genomföra kulturveckan Näselfrossa i slutet av juni 2021. Dagens kulturresa inspirerade även några nya arrangörer att medverka i kommande arrangemang, vilket är mycket värdefullt. Temat ”Träd oss nära” kvarstår för 2021.

På återresan passerades Ranviken. Denna del av Immeln anknyter på ett speciellt sätt till Harry Martinson, då han som mycket ung rodde studenter hit då de här letade efter växten sjönöt, *Trapa natans*. Denna växt var ett speciellt eftertraktat samlingsobjekt för herbarier, den samlades ”för poängers skull” skrev Harry Martinson. Sjönöten är numera försvunnen ur den svenska floran.

Det avslutande besöket skedde på Örnans gård, Skånes första kulturreservat etablerat 2006. Begreppet kulturreservat har funnits sedan 1999. Det är en motsvarighet till naturreservat, ett skydd av ett större område med kulturhistoriska värden. Det kan vara ålderdomliga odlingslandskap eller parker, byar eller gårdsmiljöer. Gemensamt för kulturreservaten är att landskapet tydligt har skapats av människan.

Nilla Nilsson-Linde och Johnny Karlsson

Kulturveckan Näselfrossa

Salje- och Martinson-sällskapens betydelse för Föreningen Näselfrossas bildande år 2008 kan inte överskattas. Varje år sedan dess (utom i år då Corona satte stopp) har det anordnats en kulturvecka i Olofström med omnejd som har samlat ett mycket stort antal besökande veckan efter midsommar. Visst har största andelen besökare kommit från landets södra delar, men mera långväga gäster brukar också dyka upp. Arrangörerna uppvisar år efter år en imponerande uppfinningsrikedom med nya teman som Över stock och sten, Jorden vi ärvde, Eld & lågor, Vid vattnet, Kvinnan och demokratin, Världens klimat – Vår miljö, I flyktens spår etc.

Sverige läser!

Ett tema för årets Bokmässan var "LÄS! LÄS! LÄS!". Men vad ska vi läsa? De litterära sällskapen, DELS, försöker svara på den frågan med att ge ut boken *Sverige läser!* som är en guide till svensk litteratur och en bok till läsandets lov och innehåller "1066 böcker ur tusen år av svensk litteratur från vikingatid till År 2000".

Förebilden till guiden är en fransk litterär guide från 1980-talet som gjordes av Bernard Pivot och innehåller en lista med böcker som har visat sig läsvärda genom åren. Redaktörer för *Sverige läser!* är Olof Holm, Kristina Lundgren, Barbro Thomas, Göran Wessberg och Birgitta Wistrand.

Vi i Harry Martinson-sällskapet fick frågan av DELS att välja ut tre verk av Martinson vilka vi ville ha med i guiden. Vi enades om romanerna *Nässlorna blommar* och *Vägen till Klockrike* och diktverket *Aniara*. Eftersom dikterna anses viktiga för motiveringen till Nobelpriset erbjöds vi att få mer utrymme i guiden och därför hittar vi också *Dikter: 1929-1953, 1958-1973* (samlingsvolym 2004). Bland diktsamlingarna finns *Nomad* (1931), *Passad* (1945), *Cikada* (1953) och *Dikter om ljus och mörker* (1971).

I guiden kan man läsa att en del av de äldre författarnas verk kan vara svåra att få tag på. Det råder lyckligtvis Litteraturbanken (<https://litteraturbanken.se/>) bot på, och där finns digitaliserade texter att söka och finna. Även materialet i *Sverige läser!* arbetar man med att digitalisera.

Redaktörerna uppmanar oss att ta med guiden i fickan till biblioteket och bokhandeln och fråga efter böcker vi upptäcker i den och blir nyfikna på.

Läs och bli lycklig!

Irmeli Romo

Sverige läser! finns hos nätbokhandlarna. Som medlem kan man beställa hos DELS (Se <https://dels.nu/dels-medlemsbrev-nr-4-2020/>).

Årshögtid 8-9 maj, 2021 – i Göteborg och Jonsered

VÄGEN UT

2020 års planerade majdagar i Jämshög fick tyvärr ställas in på grund av pandemin. Sällskapet hoppas på ljusare tider och planerar nu för en årshögtid i Göteborg och Jonsered den 8-9 maj 2021. Om högtiden kan genomföras och exakt hur den i så fall kommer att organiseras är beroende av gällande föreskrifter från Folkhälsomyndigheten och regeringen. Ett detaljerat program kommer att publiceras på hemsidan och i vårens nummer av Doris.

”Stadens grund var djupast sett en köl”, slår Harry Martinson fast i *Vägen ut*. Den köl han syftar på är Göteborg, Sjöstaden, som han kallar den. Dags att besöka nämnda köl och en del av de platser i staden som skymtar i hans böcker!

Ett av livets stora glädjeämnen är ju de resor man kan företa i böcker. Men det kan vara lika livgivande att resa i en bok med hjälp av den verklighet som där gestaltas. Sällskapet föreslår därför att vi gör samma färd som Martin i *Vägen ut* när han möter staden Göteborg – och det i en liknande spårvagn som han då for i! Det blir som På spåret – fast i verkligheten. Vart vi är på väg? Till Majorna, i vagn 208. Kanske tar vi även en tur i hamnen med Färjan 4, ångfärja och flytande museum. Även då för att få resa i Harry Martinsons kölvatten. Vi kan också färja oss runt till andra delar av hamnen, miljöer som figurerar i de självbiografiska romanerna. Kanske passerar vi Harry Martinsons Väg, den lilla gång- och cykelvägen borta vid Röde Sten. När man står vid dess början under Älvsborgsbrons östra fot och blickar ut mot havet, som hägrar bortom oljehamnarna och Älvsborgs fästning, är det lätt att tänka att det här kan vara ”vägen ut”. Icke att förglömma – innan Harry Martinson äntligen kom ut på havet, träffade han ju ”Damen i väntsalen” (Margaret Kjellberg) och blev kvar i Jonsered en tid.

Ja, vilka platser och upplevelser mötte den unge Harry Martinson på sin väg ut mot havet och mot vuxenlivet? Och hur skildras de i hans verk? Just detta, med fokus på Göteborg och Jonsered, är det tänkta huvudtemat för majdagarna 2021. Det mycket preliminära programmet är i skrivande stund (oktober 2020):

- *I Göteborg, Litteraturhuset/Lagerhuset, Heurlins plats*: Årsmötesförhandlingar, utdelning av Klockrikestipendiet inklusive föreläsning av pristagaren, föredrag om det gamla Göteborg (med fokus på Järntorget, Haga och Majorna). Rundresa med Ringlinien, vagn 208, via platser med

anknytning till Harry Martinsons liv och verk samt läsning ur *Vägen ut* och andra relevanta texter. Eventuellt stopp för promenad till Klippan, Harry Martinsons väg och Ångbåtsbryggan (alternativt se dessa platser i samband med guidad tur med ångfärja i hamnen). Högtidsmiddag med underhållning.

Bild från Göteborgs stadsmuseum.

Jonsereds herrgård. Foto: Håkan Berg

• *I Jonsered*: Promenad vid Jonsereds fabriker och i Jonsered trädgårdar. Besök i Villa Martinson och Jonsereds herrgård. Boksamtal utifrån romanen *Vägen ut*. Stefan Edman talar utifrån sin senaste bok, *Brättom men inte kört – Frågor och svar om klimatet*: Finns det en ”väg ut” ur rådande pessimism inför klimathotet?

Carina Olsson

Förslag på boende:

Jonsered: *Le Mat* vid Jonsereds fabriker. Rum finns preliminärt bokade i sällskapetets namn.

Centralt i Göteborg: Vandrarhem, t.ex. *Linnéplatsens Hotell* och *Vandrarhem*, *Backpackers*, *STF Hostel Stigbergsliden*, *Linné Hostel*.

Havsnära vid Klippan/Nya Värvet:
Dockyard Hotel, *Quality Hotel Waterfront*

Hans Ruin om Harry Martinson

I boken *Uppbrott och återkomst. Dagboksblad 1933-1973* (Wahlström & Widstrand, 1977) berättar filosofen och författaren Hans Ruin vid två tillfällen om Harry Martinson. Det första är daterat 10.XI.39, då han tydligt träffade Martinson och Nils Ferlin:

– Skriv för alla, inte bara för enstaka exklusiva människor! ropade i natt en ung socialist till Harry Martinson, Nils Ferlin och mig.

Martinson svarade: – Konstskapandet är en tête-à-tête mellan konstnären och hans ämne. Den kräver honom helt, den förtär all hans kraft, all hans tanke, all hans förmåga. Det är ingenting förnuft- och viljebestämt. Den är en passion. Här finns inga möjligheter till sidotankar – biavsikter. Ingen fråga om beräkning i fråga om bärvidd och genklang. På detta att ge allt, restlöst, utan reservation, beror allt.

I det andra citatet från 15.11.63 analyserar Ruin Martinsons originalitet:

Originaliteten hos Martinson ligger inte i några patologiska tillspetsningar av mänskliga drag, utan i en egendomlig mänsklig harmoni av förmögenheter.

[...]

Harry Martinson vill skapa ur nuet, han hör hemma där. Mycket av hans oefterhärmliga grace kommer därav. Hans älskvärdhet och mjukhet. Och hans sällskapliga trivsel. Nuet uppfyller honom. Han smälter in där han är. Men när han bryter upp är han också borta som en slinga rök i luften. Man hör ingenting av honom. Han släpar med sig det minsta möjliga av det förflutna. Han har gått in i nya sammanhang. Vilket inte hindrar att när han kommer tillbaka är allt återställt i nuets magiska tecken. Åren som gått finns inte. Han trivs – är varm, öppen, full av vänskap. Han lever som ett barn i nuet, tar ut allt ur det, frågar efter intet annat. Naiv i god mening, men naiv – styrkefullt naiv. Att han har häpnadsväckande kunskaper i modern fysik är säkert, men det är nuets världsbild han behärskar eller vill behärska. Fakta han talar om hör nuet till.

En och annan tycker kanske att Martinson är egocentrisk genom att hålla ordet alltför länge och inte låta andra få en syl i vädret.

Men man bör se på honom som på ett naturfenomen. Frågar man vinden varför den blåser, solen varför den skiner, källan varför den kväller? Det ligger en naturmakt i honom och den står inte att hålla tillbaka.

Att upptäcka Harry Martinson?

Detta kan tyckas vara en förvånande rubrik i Doris, men nya böcker om hans författarskap och liv är på väg.

Björn Larsson, välkänd författare i Harry Martinson-sällskapet och f.d. professor i franska har i många år särskilt intresserat sig för *Vägen till Klockrike*. Detta intresse har lett till ett manus han lämnade till Sällskapets styrelse 2019. Och frågan väcktes om möjligheten att hans text kunde bli en medlemsbok. Rubriken är *Livet, havet, litteraturen och Harry Martinson. På luffen i ett författarskap*. Detta verk visar på nya sätt att bidra till förståelsen av Martinson. Fanns det ett intresserat förlag och fanns det finansiering? Efter olika "turer" kommer Carlsson Bokförlag att ge ut boken 2021. Men Sällskapets finanser räckte inte till en sådan satsning. Det krävdes då "särskilda insatser". Några vänner till Sällskapet har med personliga bidrag fördubblat sällskapets anslag och en medlemsbok finns nu också för 2021! (Ytterligare givare är välkomna att betala porto m.m. OBS: Märk en gåva till sällskapet med "Björn Larssons bok". Bankgiro 5662-5890, Swish 123 097 07 98.)

På gång är också den länge önskade biografen om Harry Martinsons liv och författarskap. **Johan Svedjedal** forskar och skriver för att ge liv åt en av våra ständigt aktuella klassiker. Han har tidigare publicerat studier av Karin Boje och nu kan vi säkert se fram mot samma noggranna presentation av Martinson i den efterlängtrade biografen.

Göran Bäckstrand

PS Martinson-sällskapet är som ett av 117 sällskap medlem av De litterära sällskapens paraplyorganisation (DELS), bildad 1990, som ger ut tidskriften *Parnass* med förmånpris för medlemmar (200 kr, 4 nr/år). DELS har till läsandets lov också publicerat en guide, *Sverige läser!*, med korta introduktioner till 1066 böcker ur tusen år av svensk litteratur. Läs mer om den på sid. 16 i detta nummer. DS

Kärnvapenförbud blir internationell lag

I september 2017 gjorde Harry Martinson-sällskapet ett uttalande där vi uppmanade våra politiker att godkänna det kärnvapenförbud (TPNW) som FN föreslagit tidigare samma år. Trots att Sveriges regering och riksdag ännu inte anslutit sig till TPNW blev det på FN-dagen den 24 oktober 2020 klart att förbudet kommer att bli internationell lag. Då hade nämligen 50 stater ratificerat TPNW. Harry Martinson gläds i sin himmel!

Gunnar Fredriksson 100 år

Återigen var det dags att den 10 oktober fira Harry på hans namnsdag. I år blev firandet något mycket större, då Sällskapets nestor Gunnar Fredriksson samma dag fyllde 100 år. I hans hem på Ringvägen i Stockholm fick vi uppleva en ovanlig ”förvaltare” av Harry Martinsons ordskatt. Gunnar Fredriksson har trots sin ålder en obändig livsvilja och vitalitet. Det är stort men ännu större är att Gunnar i sitt vara har uttryckt den mänsklighet som Martinson eftersträvade. Det är Språket och Orden som är det allra djupaste, unikt mänskliga. Martinsons lyrik är Gunnar Fredrikssons livselixir.

I Nässlorna blomma citerar Martinson sin lärare i Nebbeboda skola: ”Vanan är halva naturen, barn” sa Stav. Under tidigare års många vandringar längs Årstavikens stränder hade Gunnar en ovanlig vana. När han mötte andra vandrare, stannade han upp och frågade om han ur minnet fick läsa en dikt av Harry Martinson. Svaret blev oftast jakande, han läste och det väckte både respekt, eftertanke och glädje. Med sin rika minnesförmåga och kärlek till Martinsons dikter är han unik att visa ett ”levande författarskap”.

Vid denna festliga 100-årsdag – med behöriga avstånd och ”social distansering” – berättade Gunnars barn om hans yrkesliv som kamrer på Aftonbladet. Gunnar arbetade på en tidning som sin namne, den dåvarande chefredaktören på AB. Detta förklarar att det inte bara var litteraturen som fångade honom. Han var också en ”ackvisitör” d v s medlemsvärvare till Sällskapet. Gunnar kom regelbundet till mitt kontor vid Mariatorget för att få nya buntar med Sällskapets broschyr för att dela ut under sina promenader. Författarskapet, att läsa och recitera, skapar grunden, men

Agneta Heide och Göran Bäckstrand uppvaktar 100-åringen Gunnar Fredriksson.

Foto: Elisabet Bäckstrand.

Sällskapet är redskapet för att vårda och värna detta. Att som Gunnar Fredriksson skapa gemenskap kring texterna och diskutera dessa mot bakgrund av dagens värld. Och se att texterna alltid ”fångar daggdroppen och speglar kosmos”!

Uppvaktningen från Sällskapet blev mångfaldig. Den blinda poetissan från Stadsteaterns version av Aniara, Helen Sjöholm, som 2010 upplevde Gunnar på en promenad, inledde med en ”live-hälsning” på bild och Agneta Heide (vars pappa var kusin med Harry Martinson) överlämnade en kopia av Gunnar Brusewitz’ Nobeldiplom. Hyllningen till Gunnar avslutade jag med att läsa några rader ur ”Duvkullorna”:

*Det spensligas bestämdhet
är inte mindre än ekens.*

Gunnar är en ek i Sällskapet.

Allra sist fick vi digitalt höra en musikslinga med Gunnar Edanders tonsatta dikt av Helen Sjöholm, som hon skrev till Gunnar Fredriksson efter att ha mött honom på Söder.

Göran Bäckstrand

Daggmaskskulptur i Ängelholm?

Får Ängelholm en stor skulptur av en liten varelse, **Bertil Englerts** fyra meter höga *Hyllning till daggmasken*? Bakom tanken att köpa in Englerts daggmask ligger Kultursällskapet i staden vars ordförande **Else Ekblom** menar att det finns flera orsaker till förslaget. En är att Bertil Englert, bosatt i kommunen vid Västersjöns norra strand inte är representerad i staden. En annan är att just en daggmask skulle känna sin som hemma i Ängelholm.

– Hans daggmask skulle göra sig här. Ängelholm har alltid varit beroende av det omgivande jordbrukslandskapet och daggmaskens gärning under jorden, det är en riktig bonnastad.

Daggmaskskulpturen gjordes för tjuugo år sedan, inspirerad särskilt av Harry Martinsons dikt ”Daggmasken” (*Passad*, 1945).

Bertil Englert har haft både små daggmaskar och väldiga valar som återkommande motiv i många verk. Han beundrar särskilt daggmasken:

– Det är fina och vackra djur, det syns att de har jazzen i blodet. De är också världens bästa jordförbättrare. Aristoteles kallade dem jordens inälvor och Cleopatra ska ha heligförklarat dem. Jag har själv haft kompost i många år och har sett nyttan de gör.

(Texten är hämtad ur Sören Sommelius’ blogg: <http://www.nyakultursoren.se/?p=13042>)

Sonja Glimstedt Hall har medverkat med flera texter i Doris. Hon har också bl a skrivit en lovprisad studiehandledning till Aniara med utförliga ordförklaringar som verkligen behövs när man läser detta ibland så svårtolkade rymdepos. Denna berättelse om ett samtal under en bussresa skickade Sonja till Doris för några år sedan. Det citerade avsnittet om ”en liten blåsa i Guds andes glas” (Aniara, sång 13) fanns också med i Sonjas dödsannons när hon avlidit i maj 2018. Sonja blev 95 år.

Mötet

Den stora City-terminalen ekar av röster. Steg bärs fram över golvytorna – trunkar och tunga väskor följer med. En känsla av: ”Skynda, skynda mot gate och insläpp!” ligger i luften.

”Dona nobis pacem...” lyfts av unga röster upp mot taket. Fredsången svävar mjukt.

Jag stannar, lyssnar, fångas in och dras bort mot en träbänk i väntsalen – delvis redan upptagen av en ung kvinna. Hennes blick – glittrande och klar – vänds mot mig och den unga gestalten flyttar sig lite åt sidan.

– Var så god och sitt! Några korta ord men tillräckligt tydliga för mig. Samspelet mellan oss är inlett.

– Jaså, du ska ut och resa? Så trevligt att... Nej, nu måste vi nog...

I den ringlande kön, som vi skyndat fram till, närmar vi oss nu den buss, som ska föra oss söderut, långt bort från huvudstaden. Fläktsystemet inne i bussen är i full gång. Luften är sval och lätt att inandas. Vi sätter oss ner och våra ord mötas – tankar skapas och våra liv viks ut och diskuteras.

Döden finns plötsligt också där – inramad av en ung människas barndom och ungdom:

– Jag minns, när mamma levde, då pratade hon ofta om Karin Boye. Ja, så många gånger, som mamma och också JAG brukade läsa Karin Boye och hennes dikter!

– Jaså, Karin Boye, säger jag med stor inlevelse. Ja, hon blev en kär vän till en annan stor diktare, nämligen Harry Martinson!

– Du kan förresten få läsa här, fortsätter hon. Rösten tystnar, medan den unga kvinnan snabbt letar i sin bag. Hon plockar fram en plånbok och bläddrar sedan snabbt genom den. Hon finner en liten, sliten anteckningsbok i miniformat och börjar läsa:

*Låg jag vaken om natten
och tänkte ingenting,
andades, kände jag dig, dig.
Du var runt omkring.*

*Livlöst är livet,
där inte du är kvar.
Världen är ett väldigt skal,
som ingen kärna har.*

(Ur ”Tillägnan”, *Härdarna* 1927)

Vi tummar båda två på den blå, ganska nötta anteckningsboken – som ville vi liksom fånga känslan, närma oss en kvinna av kött och blod – en moder – och lida med henne, trösta och bli tröstade!

Jag öppnar min sommarväska – vit med ett stort S som monogram utanpå. Min plånbok skymtar längst nere bland näsdukar och små chokladbitar. Jag öppnar likt den unga kvinnan min plånbok snabbt och ivrigt. Drar sedan fram ett stycke papper ur ett av facken – ett papper utan styrelse, som singlar ner mot golvet när bussen skakar till – vägarbete på gång, förstås! Papperslappen fångas snabbt upp av min envisa hand och lämnar nu sitt tysta budskap:

*Ja, genom Gud och Död och Gåta går
vårt rymdskepp Aniara utan mål och spår.
O, kunde vi nå åter till vår bas,
nu när vi upptäckt vad vårt rymdskepp är:
en liten blåsa i Guds andes glas.*

– De Martinsonska orden ska finnas vid min sida en gång, när jag är borta – när jag själv har blivit en blåsa i Guds andes glas, säger jag och lägger sedan tillbaka den lilla papperslappen i sitt fack. De finns i Aniara, i Martinsons rymdepos.

Vi ser på varandra – hon och jag – två resenärer mot olika mål men med poesins stora namn i sina privata gömslen. De skulle bara vetat, dessa två stora poeter, att de åter en gång skulle mötas – denna gång i en fullsatt långfärdsbuss och där få trösta en ungdom och en gamling.

– Ja, Du vet väl att han hade ett platoniskt kärleksförhållande till Karin Boye, tillägger jag.

– Nej, det visste jag inte, svarar min reskamrat.

– Jo, det var så många, som svärmade för Karin Boye – inte minst unga poeter.

– Jaså, jag trodde att hon...

Plötsligt kränger bussen till ännu en gång. Den är tydligen helt ovetande om sitt djupa litterära innehåll – Men färdspar lämnas på vägen, och färdspar lämnas i två människors själar.

*Världen är ett väldigt skal,
som ingen kärna har.*

*

O, kunde vi nå åter till vår bas, ...

Bussen skakar till ännu en gång men passagerarna fortsätter sin resa i sitt
”moderna rymdskepp”...

... en liten blåsa i Guds andes glas.

*

Verklighetsupplevelse av Sonja Glimstedt Hall, medlem i Harry
Martinson-sällskapet

Harry Edmund 116 år

Spel i säd

*I hettan där sommarn står prydd
i sin torraste blåklintsklänning
har gräshoppan lagt sina dagar helt lätt
på den leksaksglänsande nacken.*

*För örat som inte kan se
men som talar till inre ögon
hörs ljudliga små cymbaler av bärnsten
kattögt lysande slå de i gnisselljus röras; mot varann
på veteaxgnistrande kuster.*

Jag hittade denna dikt i mina gömmor, skriven med Martinsons egen handstil, denna gång ovanligt läslig. Jag har skrivit av den rätt över. I dagens läge har jag ingen aning om när han kan ha skrivit den, men han skrev naturligtvis hela tiden på ”de tusen dikterna”.

Har någon av er sett den förut?

Marianne Westholm den 6 maj 2020

HM-priset 2020

Harry Martinson-priset 2020 gick till Helena Granström. Vanligtvis delas Harry Martinson-priset ut vartannat år i samband med Harry Martinson-sällskapets årshögtid i maj, i Jämshög. På grund av rådande omständigheter med Covid-19 har dock årets utdelning skjutits på framtiden. Olofströms kommun tillsammans med Harry Martinson-sällskapet planerar nu för att finna ett lämpligt tillfälle för utdelning med tillhörande föreläsning någonstans i Olofströms kommun under nästkommande år. Granström har erhållit prispengarna. Juryns prismotivering och information om pristagaren finns infört i förra numret, 37, av Doris.

Joanna Holden
Kulturchef, Olofströms kommun

Mötesplats: ”Harry Martinson igen”

I höst och i vår möts vi i BOKCIRKEL på nätet

Berättelserna är våra egna upplevelser av Harry Martinsons texter! Vi väljer själva vad vi vill dela med oss av. Många av oss läser och läser om. Då händer det att annat kommer i centrum, texten öppnar sig ännu en gång och ger ytterligare närhet till det tidigare lästa...

Kanske har du öppnat dig för nya utgåvor, dikter, samtidstankar eller så rör det sig om din favorit...

Harry Martinson själv var inte rädd att boken skulle försvinna i det moderna mediebruset. ”Boken är något mellan dig och författaren och det mötet är unikt” sade han redan i början av 60-talet.

• **Möt Harry Martinson igen, igår och idag!**

Välkommen med din upplevelse till **Bokcirkeln** där vi möts på nätet. Gå in på hemsidan www.harrymartinson.se och dela din läsoplevelse med oss!

Lena Havland-Erlandson

Bokmässan 2020

Årets bokmessa blev en annorlunda händelse mot tidigare år. Trängseln med bibliofiler och författare bland berg av böcker byttes ut mot en solitär och digital upplevelse. I år fick vi sitta framför datorn och följa strömmade föreläsningar. I min hemkommun Karlskrona gjordes ett försök att visa föreläsningarna på stor skärm i konserthuset givetvis med coronaanpassning, men det var få besökare och det var väl ganska naturligt med tanke på mångas rädsla för smitta.

Bokmässan blev alltså en digital upplevelse med tillgång till 140 studio-samtal. Det man behövde göra var att gå in på Bokmässan Play. Samtalen var indelade i en *Litteraturfestival* och en *Bildningshub*. Även Svenska kyrkans *Se människan*-scenen bjöd på ett brett program. Bjöd, förresten, samtalen finns fortfarande att se och höra. Om man vill kan man gå in via *bokmassan.se* och nå Bokmässan Play där man skapar ett konto och får tillgång till programmet.

Det finns inget samtal direkt knutet till Harry Martinson men det finns en hel rad andra intressanta författare och andra personligheter att ta del av, allt från ett samtal om *Den svenska naturvurmen* med David Thurffell till ett samtal om närhet och avstånd med Alex Schulman, Stephan Mendel-Enk och Kjell Westö med Daniel Sjölin som programledare. Programmen ligger kvar till den 31 december 2020 och det kostar inget att se dem.

Irmeli Romo

Ny redaktör för Doris

Med detta nummer avslutar jag mitt redaktörskap för Doris. Jag vill särskilt tacka alla de skribenter som under årens lopp bidragit med intressanta och uppskattade texter med anknytning till Harry Martinson och hans författarskap. För mig har det varit en glädje att efter förmåga föra det arbete vidare som Bertil Palmqvist och Ingemar Lönnbom så framgångsrikt bedrev. Ett varmt tack även till Pernillas Grafiska för utmärkt samarbete.

Med varm hand lämnar jag nu över ansvaret för Doris till **Irmeli Romo**, mångårig styrelseledamot och på senare år bl a ansvarig för våra arrangemang på Bokmässan i Göteborg. Irmelis adress m m finner ni på nästa sida.

Ake Widfeldt

Doris

Harry Martinson-sällskapets medlemstidskrift

Utkommer två gånger om året, vår och höst.

Bidrag sänds till:

Irmeli Romo, Fortifikationsgatan 11 A, 371 31 Karlskrona

E-post: irmeli.romo@gmail.com Tel. 070 302 56 74

Redaktör för detta nummer: Åke Widfeldt.

Doris produceras hos Pernillas Grafiska i Blekinge AB i Mörrum.

ISSN 2002-7710

Kansli:

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPET

c/o Jämshögs folkhögskola, Kulltorpsvägen 2, 293 72 Jämshög

Tel. 0454-463 40. Fax 0454-492 41

E-post: info@jamshog.org

Bankgiro 5662-5890

Swishnummer 1230970798

Hemsida: www.harrymartinson.se

Se även <http://harrymartinsonitiden.blogspot.com>

Facebook: <https://www.facebook.com/groups/249807371762727> och

<https://www.facebook.com/harrymartinsonsallskapet>

Så här blir du medlem i Sällskapet:

Årsavgiften är

225 kr för enskild medlem (erhåller sällskapets årsbok)

(För boende i utlandet är avgiften 325 kr)

50 kr för familjemedlem.

Mejla till info@jamshog.org eller skicka vanlig post till adressen ovan.

Sätt samtidigt in avgiften på bankgiro 5662 – 5890

eller swisha 1230970798.

Glöm inte att uppge namn och adress, gärna via mejl.

HARRY MARTINSON-SÄLLSKAPETS STOCKHOLMSGRUPP

Kontaktpersoner:

Eva Risberg

E-post: evarisberg04@hotmail.com

Tel. 08-6419019; 070-5929912

Lena Havland-Erlandson

E-post: lena.havland.erlandson@gmail.com

Tel. 0708-121573; 08-6121573

Göran Bäckstrand

E-post: goran.backstrand@sobernet.nu

Tel. 08-766 40 05; 073/441 25 86